

7.4 Калькуляція собівартості перевезень на підприємствах автомобільного транспорту

Собівартість перевезень – це виражені в грошовій формі поточні витрати транспортних підприємств, безпосередньо пов'язані з підготовкою та здійсненням процесу перевезень вантажів і пасажирів, а також виконанням робіт і послуг, що забезпечують перевезення.

Планування собівартості перевезень є складовою частиною плану економічного та соціального розвитку підприємств автомобільного транспорту, які розробляються ними самостійно на підставі показників планового обсягу перевезень вантажів і пасажирів, інших робіт і послуг, продуктивності праці, фонду оплати праці персоналу та інших витрат, і являє собою систему техніко-економічних розрахунків, які визначають величину витрат на здійснення перевезень.

Витрати на перевезення класифікуються за різними ознаками.

Зокрема, за місцем виникнення витрати на перевезення групуються в розрізі відокремлених структурних підрозділів підприємств автомобільного транспорту. Залежно від характеру та призначення виконуваних процесів виробництво поділяється на основне, допоміжне і обслуговуюче (невиробниче) господарство.

До *основного виробництва* належать відокремлені структурні підрозділи підприємств, які безпосередньо здійснюють перевезення, виконують роботи та послуги, що належать до основного виду діяльності: перевезення вантажів, перевезення пасажирів, транспортно-експедиційні послуги для підприємств, організацій та населення, навантажувально-розвантажувальні роботи, такелажні роботи, експлуатація складів, перевалочних пунктів, вантажних станцій, контейнерів, інші роботи та послуги.

Допоміжне виробництво призначене для обслуговування підрозділів основного виробництва: до нього належать ремонтні цехи, дільниці, майстерні, енергетичні, експериментальні та інші підрозділи.

До *невиробничого господарства* належать: житлово-комунальне господарство, культурно-побутові заклади, підсобні підприємства, науково-дослідні, оздоровчі, спортивні та інші структурні підрозділи.

На підприємствах автомобільного транспорту обсягом виробництва прийнято вважати *загальний пробіг* рухомого складу, так як з ним безпосередньо пов'язана транспортна продукція. Тому до змінних витрат на підприємствах автомобільного транспорту відносяться ті, що залежать від зміни пробігу рухомого складу. .

На рис. 7.1 представлено групування техніко-економічних показників використання рухомого складу автомобільного транспорту за критерієм впливу на собівартість перевезень.

Витрати операційної діяльності підприємств автомобільного транспорту відповідно до їх економічного змісту групуються за такими елементами: матеріальні витрати; витрати на оплату праці; відрахування на соціальні заходи; амортизація основних фондів та нематеріальних активів; інші операційні витрати.

До виробничої собівартості перевезень включаються: прямі матеріальні витрати; прямі витрати на оплату праці; інші прямі витрати; загальновиробничі витрати.

Рисунок 7.1 – Групування техніко-економічних показників використання рухомого складу автомобільного транспорту

До статті калькуляції «Прямі матеріальні витрати» включається вартість усіх видів пально-мастильних та інших матеріалів, що використані як безпосередньо на виконання перевезення, так і на технологічні операції в процесі підготовки рухомого складу до експлуатації.

До статті калькуляції «Прямі витрати на оплату праці» включаються всі витрати на виплату основної і додаткової заробітної плати працівникам, безпосередньо зайнятим здійсненням перевезень, обчисленої за посадовими окладами, відрядними розцінками, тарифними ставками згідно з діючими на підприємствах системами

оплати праці, включаючи будь-які види грошових і матеріальних доплат, які належать до елементу «Витрати на оплату праці».

До статті калькуляції «*Інші прямі витрати*» включаються:

- відрахування від витрат на оплату праці працівників, безпосередньо зайнятих здійсненням перевезень;
- суми амортизаційних відрахувань від вартості рухомого складу;
- витрати на всі види ремонту, технічний огляд і технічне обслуговування рухомого складу, що безпосередньо бере участь у перевезеннях, пов'язані з поліпшенням рухомого складу;
- вартість ремонтних робіт і послуг, виконаних сторонніми підприємствами і організаціями;
- витрати на оплату праці і відповідні відрахування від неї працівників, що виконують ремонт і технічне обслуговування транспортних засобів;
- вартість інструментів, виданих для поновлення їх запасу на транспортних засобах;
- вартість матеріалів, що витрачаються на утримання законсервованих транспортних засобів, витрати на їх консервацію і розконсервацію;
- витрати на страхування транспортних засобів у разі їх ремонту за кордоном.

До статті калькуляції «*Загальновиробничі витрати*» включаються витрати пов'язані з управлінням та обслуговуванням виробничого процесу, які не передбачені в попередніх статтях:

- витрати на утримання апарату управління виробництвом (оплата праці, відрахування на соціальні заходи, витрати на оплату службових відряджень працівників апарату управління виробничих структурних підрозділів підприємства, технічне та інформаційне забезпечення управління виробництвом);
- амортизація основних засобів та нематеріальних активів загальновиробничого призначення;
- витрати на утримання, експлуатацію, капітальний та поточний ремонт, страхування, операційну оренду основних засобів, інших необоротних активів, обладнання загальновиробничого призначення, в тому числі утримання резервного рухомого складу;
- витрати на вдосконалення технології і організації виробництва (оплата праці та відрахування на соціальні заходи працівників, зайнятих удосконаленням технології і організації виробництва, поліпшенням якості перевезень, витрати матеріалів, оплата послуг сторонніх організацій);

- витрати на утримання виробничих будівель, споруд і приміщень (опалення, освітлення, водопостачання, водовідведення);
- витрати на обслуговування виробничого процесу (оплата праці за оплачений час на виробництві, обов'язкове страхування персоналу, витрати на відрядження виробничого персоналу, витрати на здійснення технологічного контролю за виробничими процесами та якістю послуг, утримання пожежної та сторожової охорони);
- витрати на охорону праці, техніку безпеки, виробничу санітарію та охорону навколишнього середовища;
- податки, збори та інші передбачені законодавством обов'язкові платежі, що включаються до собівартості виробництва;
- інші витрати (оплата простоїв, витрати, зумовлені аваріями та катастрофами, порушеннями правил технічної експлуатації).

Типова калькуляція собівартості перевезень автомобільним транспортом включає наступні статті:

- фонд оплати праці персоналу, безпосередньо зайнятого в здійсненні перевезень;
- відрахування на соціальні заходи;
- витрати на паливно-мастильні матеріали;
- витрати на технічне обслуговування та ремонт рухомого складу;
- витрати на автомобільні шини;
- амортизаційні відрахування на відновлення рухомого складу;
- інші витрати.

Собівартість одиниці транспортної продукції i -го виду визначається за формулою

$$S_i = \frac{\text{ФОП}_i + \text{ЄСВ}_i + \text{В}_{\text{п-м}_i} + \text{В}_{\text{то.р}_i} + \text{В}_{\text{ш}_i} + \text{А}_i + \text{В}_{\text{ін}_i}}{P_i}, \quad (7.25)$$

де ФОП_i – фонд оплати праці водіїв;

ЄСВ_i – єдиний соціальний внесок (єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування);

$\text{В}_{\text{п-м}_i}$ – витрати на паливо та всі види мастильних матеріалів;

$\text{В}_{\text{то.р}_i}$ – витрати на технічне обслуговування та ремонт рухомого складу;

$\text{В}_{\text{ш}_i}$ – витрати на ремонт і відновлення автомобільних шин;

А_i – амортизаційні відрахування на реновацію рухомого складу;

$\text{В}_{\text{ін}_i}$ – інші витрати;

P_i – транспортна продукція i -го виду.

Фонд оплати праці персоналу підприємства автомобільного транспорту включається до складу собівартості перевезень у відповідності до показників з праці та заробітної плати.

Величина *відрахувань на соціальні заходи* регламентується чинним законодавством.

Витрати на *паливно-мастильні матеріали* визначаються у відповідності з виробничою програмою роботи рухомого складу на основі діючих норм витрати палива та всіх видів мастильних матеріалів (додатки А і Б) і ринкової вартості їх придбання.

Витрати на *технічне обслуговування та ремонт рухомого складу* включають витрати на матеріали та запасні частини, що визначаються за діючими нормами, встановленими для кожної марки рухомого складу та виду технічного обслуговування і ремонту рухомого складу на 1000 км пробігу автомобілів.

Відповідно, *витрати на технічне обслуговування та ремонт рухомого складу* визначаються за формулою

$$B_{\text{то.р}} = \sum_{i=1}^n H_{\text{то.р.}ij} \cdot L_{\text{заг } j}, \quad (7.26)$$

де $H_{\text{то.р.}ij}$ – норма витрат на 1000 км пробігу по i -му виду технічного обслуговування і ремонту для j -ої марки автомобіля;

$L_{\text{заг } j}$ – загальний пробіг j -ої марки автомобіля.

Витрати на шини визначаються в залежності від загального пробігу однотипних по шинах автомобілів, діючих норм пробігу шин, встановлених у відсотках від вартості одного комплекту шин даного розміру на кожні 1000 км пробігу, і вартості шин:

$$B_{\text{ш}} = \sum_{j=1}^n \frac{C_{\text{ш } j} \cdot n_{\text{ш } j} \cdot L_{\text{заг } j} \cdot H_{\text{ш } j}}{1000}, \quad (7.27)$$

де $C_{\text{ш } j}$ – вартість одного однотипного комплекту шин j -го розміру;

$n_{\text{ш } j}$ – кількість коліс на автомобілі (без урахування запасних), що потребують однотипних комплектів шин j -го розміру;

$L_{\text{заг } j}$ – загальний пробіг автомобіля з шинами j -го розміру;

$H_{\text{ш } j}$ – норма відрахувань від вартості комплекту шин j -го розміру.

Сума амортизаційних відрахувань на реновацію рухомого складу підприємства автомобільного транспорту здійснюється відповідно до методів нарахування амортизації автомобілів.

Інші витрати включають: орендну плату; витрати на утримання

будівель, споруд, територій підприємства автомобільного транспорту; витрати на охорону праці та техніку безпеки; амортизаційні відрахування на реновацію основних фондів, окрім рухомого складу; витрати на відрядження тощо.

У діяльності підприємств автомобільного транспорту широке застосування отримав *метод укрупненого розрахунку собівартості*:

$$S_i = \frac{V_{зм_i} \cdot L_{заг_i} + V_{пост_i} \cdot АГ_{р_i} + ФОП_i + ЄСВ_i}{P_i}, \quad (7.28)$$

де $V_{зм_i}$ – змінні витрати на 1 км загального пробігу автомобілів при виконанні i -го виду перевезень;

$L_{заг_i}$ – загальний пробіг автомобілів при виконанні i -го виду перевезень;

$V_{пост_i}$ – умовно-постійні витрати, що приходяться на 1 годину роботи автомобілів при виконанні i -го виду перевезень;

$АГ_{р_i}$ – автомобіле-години роботи рухомого складу при виконанні i -го виду перевезень;

$ФОП_i$ – фонд оплати праці працівників при виконанні i -го виду перевезень;

$ЄСВ_i$ – єдиний соціальний внесок при виконанні i -го виду перевезень.

При визначенні собівартості перевезень окрім загальної калькуляційної одиниці можуть використовуватися й окремі вимірювачі, наприклад, величина витрат на 1 грн. доходів, на 1 км, 1 т, 1 год.